

EPILEPSIYA BILAN OG‘RIGAN BEMORLARDA NOPSSIXOTIK AFFEKTIV BUZILISHLARNI DAVOLASH VA OLDINI OLISH

Rahimov Alisher Akmaljon o'g'li

*Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti
assistenti*

Epilepsiya — markaziy asab tizimining surunkali kasalligi bo‘lib, takrorlanuvchi tutqanoqlar bilan kechadi. Biroq so‘nggi yillarda olib borilgan klinik va psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, epilepsiya faqat nevrologik buzilish emas, balki bemorning ruhiy-emotsional holatiga ham chuqur ta’sir ko‘rsatadigan kompleks kasallikdir. Ayniqsa, nopssixotik affektiv buzilishlar — depressiya, tashvish va emotsional beqarorlik — epilepsiya bilan og‘rigan bemorlarda juda keng uchraydi va kasallik kechishini og‘irlashtiradi. Epilepsiya fonida rivojlanadigan affektiv buzilishlarning asosiy sabablari murakkab va ko‘p omilli hisoblanadi. Bir tomondan, miya neyrokimyoviy jarayonlarining o‘zgarishi, neyronlar o‘rtasidagi impulslar muvozanatining buzilishi emotsional holatga bevosita ta’sir qiladi. Ikkinchi tomondan, tez-tez takrorlanuvchi tutqanoqlar bemorda doimiy xavotir, qo‘rquv va psixologik charchoqni yuzaga keltiradi. Bundan tashqari, ijtimoiy stigmatizatsiya, ya’ni jamiyat tomonidan noto‘g‘ri munosabat va kamsitilish hissi ham depressiv holatlarning rivojlanishiga kuchli turtki bo‘ladi.

Klinik jihatdan bunday bemorlarda kayfiyatning pasayishi, hayotga qiziqishning yo‘qolishi, doimiy charchoq, uyqu buzilishi, xavotir va ichki beqarorlik kabi belgilar kuzatiladi. Bemor o‘zini jamiyatdan ajratilgan, tushunilmagan va himoyasiz his qiladi. Bu holat nafaqat psixologik holatni og‘irlashtiradi, balki epileptik xurujlarning tezlashishiga ham sabab bo‘lishi mumkin. Epilepsiya bilan bog‘liq affektiv buzilishlarni davolash kompleks va individual yondashuvni talab qiladi. Avvalo, farmakologik davolash muhim o‘rin tutadi. Antiepileptik preparatlar bilan birga, zaruratga ko‘ra antidepressantlar va anksiyolitik vositalar qo‘llaniladi. Bunda dori vositalarining o‘zaro ta’siri va bemorning nevrologik holati albatta hisobga olinadi, chunki noto‘g‘ri tanlangan terapiya tutqanoqlarni kuchaytirishi mumkin. Psixoterapiya esa davolashning ajralmas qismi hisoblanadi. Kognitiv-xulqiy terapiya, emotsional regulyatsiya mashqlari, stressni boshqarish usullari va psixoedukatsiya bemorning kasallikka bo‘lgan munosabatini o‘zgartirishga yordam beradi. Ayniqsa, bemor va uning oilasini kasallik haqida to‘g‘ri ma’lumot bilan ta’minlash psixologik bosimni kamaytiradi va ijtimoiy moslashuvni yaxshilaydi.

Oldini olish choralari ham katta ahamiyatga ega. Epilepsiya bilan og‘rigan bemorlarda affektiv buzilishlarni erta aniqlash, muntazam psixologik va nevrologik nazorat o‘tkazish, stressni kamaytirish, sog‘lom uyqu rejimini shakllantirish va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash tizimini kuchaytirish muhim profilaktik omillar hisoblanadi. Shuningdek, oila va jamiyat tomonidan bemorga nisbatan to‘g‘ri munosabat shakllantirilishi uning psixologik barqarorligini oshiradi. Umuman olganda, epilepsiya bilan og‘rigan bemorlarda nopssixotik affektiv buzilishlar keng tarqalgan va klinik jihatdan muhim muammo bo‘lib, ularni erta aniqlash va kompleks yondashuv asosida davolash bemorning hayot sifatini sezilarli darajada

yaxshilaydi. Nevrolog, psixiatr va psixolog hamkorligi asosida olib borilgan terapiya eng samarali natija beruvchi yondashuv sifatida e’tirof etiladi.

Epilepsiya bilan og‘rigan bemorlarda nopssixotik affektiv buzilishlarning shakllanishida biologik omillar bilan bir qatorda psixososial omillar ham muhim rol o‘ynaydi. Bemorning kasallikni qabul qilishi, o‘zini baholashi va kelajakka bo‘lgan umidlari uning emotsional holatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Ko‘pincha epilepsiya tashxisi qo‘yilgan shaxslar o‘zini “cheklangan”, “to‘liq sog‘lom emas” deb his qilishadi, bu esa ichki tushkunlik va xavotirning kuchayishiga olib keladi. Shuningdek, uzoq muddatli dori terapiyasi ham psixik holatga ta’sir qiluvchi omillardan biridir. Ayrim antiepileptik preparatlar markaziy nerv tizimiga sedativ ta’sir ko‘rsatib, kayfiyat pasayishi yoki hissiy sustlikni keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli, davolash jarayonida bemorning psixologik holatini doimiy kuzatib borish juda muhimdir. So‘nggi ilmiy yondashuvlarda epilepsiya bilan og‘rigan bemorlarda affektiv buzilishlarni davolashda biopsixososial model keng qo‘llanilmoqda. Bu model kasallikni faqat biologik nuqtayi nazardan emas, balki psixologik va ijtimoiy omillar bilan birgalikda ko‘rib chiqishni nazarda tutadi. Mazkur yondashuv bemorning holatini to‘liqroq tushunish va individual davolash rejasini ishlab chiqishga imkon beradi.

Psixologik rehabilitatsiya jarayonida ijobiy fikrlashni shakllantirish, o‘ziga ishonchni oshirish va stressga chidamlilikni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Guruhli psixoterapiya ham foydali bo‘lib, bemorlar o‘z muammolarini boshqalar bilan bo‘lishish orqali emotsional yengillik his qiladilar va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashni kuchaytiradilar. Shu bilan birga, jamiyatda epilepsiya haqida to‘g‘ri bilimlarni shakllantirish ham profilaktik jihatdan katta ahamiyatga ega. Chunki noto‘g‘ri stereotiplar va qo‘rquv bemorlarning ijtimoiy hayotdan chetlashishiga sabab bo‘ladi, bu esa affektiv buzilishlarni yanada kuchaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, epilepsiya bilan og‘rigan bemorlarda nopssixotik affektiv buzilishlarni samarali davolash va oldini olish uchun faqat tibbiy yondashuv emas, balki psixologik va ijtimoiy yondashuvlarning uyg‘unligi zarur. Kompleks yondashuv bemorning nafaqat sog‘lig‘ini, balki uning hayot sifatini ham sezilarli darajada yaxshilaydi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Akmaljon o'g'li, R. A. (2025). NEUROBIOLOGICAL MECHANISMS AND MODERN TREATMENT APPROACHES IN DEPRESSIVE DISORDERS. AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE, 3(11), 357-362.
2. AZAMAT, G., KOMIL, A., HALIMA, U., & ALISHER, E. (2020). New device and technology for primary processing of silkworm cocoons obtained during different feeding seasons. INTERNATIONAL JOURNAL, 8(5), 5118-5122.
3. Uralov, B., Eshev, S., Norkobilov, A., Vokhidov, O., Rakhimov, A., Arzieva, D., & Salimbayeva, I. (2023). Design parameters of water intake chambers on water supply channels of pumping stations. In E3S Web of Conferences (Vol. 410, p. 05034). EDP Sciences.
4. Eshbobaev, J., Rakhimov, A., Norkobilov, A., Usmanov, K., Turakulov, Z., Kamolov, A.,

...&Khamidov, B. (2026). Comparison of intelligent and traditional control systems in wastewater treatment process control. *Engineering Proceedings*, 124(1), 4029.

5. Rakhimov, A., Bozorov, R., Tuychiev, A., Mutalov, S., Eshbobaev, J., & Jabborov, A. (2026). Development of an ANFIS-Based Intelligent Control System for Free Chlorine Removal from Industrial Wastewater Using Ion-Exchange Resin. *Engineering Proceedings*, 117(1), 28.

6. Rakhimov, A., Bozorov, R., Mutalov, S., Eshbobaev, J., Yusupov, M., Islomova, F., & Yunusov, B. (2026). An Intelligent Prediction–Optimization Framework for Free Chlorine Removal from Industrial Wastewater Using Activated Carbon Filtration. *Engineering Proceedings*, 124(1), 50.

7. Rakhimov, A., Eshbobaev, J., & Bozorov, R. (2025). Efficient Dechlorination of Industrial Wastewater via Optimized Activated Carbon Filtration.

8. Rakhimov, A., Murodov, H., Igitov, F., & Eshbobaev, J. (2025). ANFIS-based intelligent control of chlorine removal in the industrial wastewater treatment process.

9. Rakhimov, A., Jurayev, R., Turayev, K., & Togasharov, A. (2024). SYNTHESIS OF HERBICIDES BASED ON P-CHLOROPHENOL: STUDY OF POLYTHERMAL SOLUBILITY OF SYSTEM $\text{NaOH-Cl-C}_6\text{H}_4\text{OH-H}_2\text{O}$.

10. US, U. K., Rakhimov, A. A., & Djuraev, J. A. (2023). Burunbo'shlig'iturlipatologiyalardasimultanjarroxlikaralashuvlaridankeyingiklinik–funktionalnatijalar. *Eurasian Journal of Otorhinolaryngology-Head and Neck Surgery*, 2, 26-30.

11. Saidakramovich, K. U., & Abdukakharovich, D. J. (2022). EFFECTIVENESS USING OF SILICON SPLINTS IN SURGICAL PROCEDURES ON THE MUCOUS MEMBRANE OF THE CAVITY OF THE NOSE.

12. Saidakramovich, K. U. (2022). MORPHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE MUCOSA OF CAVITY OF THE NOSE AFTER VARIOUS SURGICAL PROCEDURES.

13. Abdullaev, S., Rakhimov, A., Umarov, A. A., Nouwens, V., Bos, L., Pantucci, R., ...& Andžāns, M. No. 2 Political and security relations-Mapping Central Asia's relations with other Asian states.

14. RAKHIMOV, A., UMAROV, A., & KHASANOV, U. The New Dynamics of Uzbekistan's Foreign Policy Since the beginning of the 1990s, the regional and international position of Uzbekistan has become a major factor in determining the geopolitics of Central Asia. In the early years of independence, the leadership of Uzbekistan seriously highlighted the existence of.

15. Умарова, М., & Кодиржонов, Н. (2022). ТРОМБОЛИТИЧЕСКАЯ ТЕРАПИЯ В ЛЕЧЕНИИ ИШЕМИЧЕСКОГО ИНСУЛЬТА. Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences, 1(5), 218-220.

16. Умарова, М. (2021). ИНСОМНИЯ ВА МЕТАБОЛИК СИНДРОМНИНГ ЎЗАРО КОМОРБИДЛИГИ МУАММОНИНГ ДОЛЗАРБЛИГИ. *Интернаука*, (20-7), 29-30.

17. Умарова, М. (2021). МИГРЕН КАСАЛЛИГИ ВА УНИНГ ШОШИЛИНЧ ТЕРАПИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ. ИНТЕРНАУКА Учредители: Общество с ограниченной ответственностью" Интернаука, 93-94.

18. Умарова, М. (2021). ИНСУЛТДАН КЕЙИНГИ ТАЛВАСА СИНДРОМИ. Интернаука, (18-5), 46-48.

19. Rakhmatova, M., Shakhanova, S., Nazarova, J., Azizova, F., Astanakulov, D., Akramov, G., & Mirametova, N. (2024). Brain tumor information retrieval system for brain tumor diagnosis. Health Leadership and Quality of Life, (3), 10.

20. RAKHMATOVA, M., SHAKHANOVA, S., NAZAROVA, J., AZIZOVA, F., ASTANAKULOV, D., AKRAMOV, G., & MIRAMETOVA, N. (2024). BRAIN TUMOR INFORMATION RETRIEVAL SYSTEM FOR BRAIN TUMOR DIAGNOSIS. HEALTH, 3.

21. Soyibjono'g, A. G. A. THE EFFECTIVENESS OF COMBINING PSYCHOTHERAPY AND PHARMACOTHERAPY IN THE TREATMENT OF MENTAL DISORDERS.

22. Soyibjono'g, A. G. A. TYPOLOGY OF ANXIETY-PHOBIC DISORDERS.